

Дата: 25.11.2022

Урок № 21

Тема: «Література рідного краю. Сава Божко. Роман «В степах»

Мета: ознайомити учнів із життям і творчим шляхом нашого земляка, виробляти особистісне ставлення до літератури рідного краю, розвиваючи вміння висловлювати свої думки про автора твору, героїв, художні образи; прищеплювати високі естетичні смаки, виховувати почуття прекрасного, поглиблювати знання про історію рідного краю, його найвидатніших діячів культури та мистецтва; виробляти вміння вести діалог і полілог у парі, групі, будувати монологічне висловлювання, вступати в дискусію з проблемних питань твору, узагальнювати, систематизувати знання та робити висновки; виробляти вміння бачити й цінувати красу й самобутність рідної землі; розвивати вміння переказувати, стежити за чіткістю та логічністю відповідей на запитання, висловлювати свої враження від почутого, побаченого; формувати в дітей самостійне судження, вчити їх давати об'єктивну характеристику героям, художнім образам і явищам. Прищеплювати повагу до видатних людей рідного краю, плекати працелюбність, милосердя, гуманне ставлення до людини, природи тощо.

Матеріали до уроку:

I. Створення позитивної атмосфери навчання й організації комунікації учнів. Настановчо-мотиваційний етап

1. Метод «Прогноз погоди» (діагностика та покращення емоційного стану учнів)

2. Вступне слово-огляд.

Саві Божку як історикові і письменнику довелося жити і творити в складну епоху. У своїх творах письменник прагнув по - новому глянути на минуле. І коли в них сучасний читач знайде недоліки, то це будуть загальні недоліки молодій українській художній історичній літературі. Про творчість Сави Божка, на жаль, ще немає окремого дослідження. Проте вона знайшла відбиття в історії української літератури, де говориться, що роман С.Божка «В степах» - «один із найцікавіших епічних творів тогочасної

української прози, присвячених народному життю кінця XIX - початку XX століття», це твір, що «досі, на жаль, не знайшов ще належної оцінки в літературознавчій науці і критиці, хоч і являє собою цікаву сторінку в історії української романістики». С.Божко одним із перших в українській прозі свого часу зважився на великий соціально - історичний роман. І ми сьогодні маємо можливість, проаналізувавши цей твір, дати свою оцінку роману з позиції сучасного читача.

II. Операційно-пізнавальний етап

Жанр твору «В степах» - соціально історичний роман.

Приблизно у 1922-1923 рр.. починається повнокровний розвиток української прози. На цей час припадає поява нових жанрів - від новели і лірично - фрагментальної повісті до великих епічних полотен. Починаючи з 1924 - 1926 років, з'являються чимало романів історичних, фантастичних, утопічних. Та найбільше було романів, присвячених соціальним питанням. Існує ідейно - тематична класифікація романів 20-х років: соціально – авантюрний, героїко - романтичний, перші спроби роману – епопеї, виробничий, соціально-побутовий, історико – революційний, проблемно-психологічний, науково-фантастичний. Серед письменників, які започаткували художньо-історичну прозу, був і Сава Захарович Божко. Він пройшов шлях від історичного оповідання „Хмельниччина" аж до спроб роману - епопеї.

2. Уведення учнів у життєвий світ митця та творчу лабораторію.

- **Дослідник-біограф (повідомлення)**

Народився Сава Захарович Божко 24 квітня 1901 року в селі Манівці (хутір Крутоярівка) Гришинського району (тепер Красноармійський район, колишня Катеринославщина) в сім'ї селянина - бідняка. Сільська школа, а потім Павлоградська учительська семінарія. Після 1921 року почав друкуватися. Після закінчення університету працює в Харкові газетярем. Весною 1924 року Сава Божко переїздить до міста Кам'янець-Подільський з

метою організувати на Поділлі окружну газету. У Харкові С. Божко входив до спілки письменників „Плуг”. Переїхавши до Кам’янець-Подільського він організовує Подільську філію „Плуга”. Сава Захарович брав участь у роботі з’їзду ВАПП 30 квітня 1928 року, який можна вважати першим форумом нової літератури. У 1932 році С.Божко стає членом ВУСПП, переїздить до Херсона, де викладає у сільськогосподарському інституті та заочному інституті масової освіти. У період Великої Вітчизняної війни письменник зі зброєю в руках захищав рідну землю від фашистської навали, працював у дивізійній фронтовій газеті. Був нагороджений медалями „За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.”, „За взяття Будапешта”. Після закінчення війни С. Божко працював у м. Донецьку. А в 1947 році несподівано і трагічно помер.

У 1960 році рідні письменника одержали реабілітаційну довідку. Вшановуючи пам’ять цієї людини, було здійснено перевидання роману «У степах». У Красноармійській школі №12 працює єдиний в Україні музей С.З.Божка.

- **Дослідник – історик (міні-конспект)**

Багато в 20-і роки було праць з історії, які щільно перепліталися з концепціями М.Грушевського та його послідовників. Різні тлумачення тих чи інших історичних явищ знає історія. Невеличкі за обсягом книжечки С. Божка „Хмельниччина”, „Козаччина” вийшли у світ 1922 року, серед яких - нарис «Козаччина»: серед колізій твору йдеться про минувшину, сьогодення і майбуття України. При цьому згадуються і ніби оживають значні постаті з історії рідного народу, славної козаччини - Хмельницький, Вишневецький(Байда), Дорошенко, Сагайдачний, Наливайко, Лобода, Павлюк, Чорний, Сулима, Шевченко, Грушевський. Неодноразово С. Божко згадує і про реєстрове козацтво - передумови його виникнення, роль і значення у загальноукраїнській історії. Великий плюс «Козаччини» - ілюстративний матеріал, яким багато і влучно супроводжується тема твору. Це - малюнки, гравюри давнини, художні роботи на історичну тему:

«Козацька рада», «Під орудою пана Вишневецького (Байди)», «Запорожці споряджаються у військовий похід», «Як козаки гуляли», «Пригнічені панщиною». Минулому присвячена історична повість „Над колискою Запоріжжя”.

Роман „В степах” автор задумав як трилогію. Перша частина - „Чабанський вік” - вийшла у світ у 1927 році, друга - „Сполохи” – у 1930 році, а третю частину - „До моря” – світ так і не побачив. Трилогія присвячена історії півдня України кінця ХІХ - початку ХХ століть. С.З.Божко починає писати на шахтарську тематику, але характерним є багатоплановий погляд на долю шахтарства в контексті суспільно-політичних проблем Донбасу.

3. Словникова робота та заповнення понятійно-термінологічного «поля» .

Терміни «роман», «трилогія», «сюжетний ланцюжок»

4. Сприйняття й осмислення композиційно-художнього змісту твору, жанрово-стильової манери письма автора.

В обох частинах роману „В степах ” відсутній головний герой. Індивідуальні сюжети лінії посідають у творі другорядне значення. На передньому плані – виробничі відносини. Власне, це і було метою автора. Він писав, що „головна мета моя соціологічна - подати епоху, а не окремих ізольованих постатей ”. У цьому і помилка С. Божка, адже роман набув художньої цінності завдяки яскравим картинам і образам, у яких відбилися суперечності епохи й психологія людей різних класів і прошарків. Взаємовідносини, переживання, стосунки мешканців маєтку Жаботинського складають сюжетні лінії, що переплітаються.

Знайти вивчені художні засоби в уривку з роману

«Найманська копальня в найдальшому кутку західного Донбасу. Вона, як вежа, стоїть на межі між голим Катеринославським та вкритим шахтами з капрами, димарями, пірамідами породи та естакадами степом Донеччини. Влітку навколо вежі капра буяє робота хліборобська. Теж восени

і весною. Великим шляхом тягнуться хури з хлібом та вугіллям до вокзалу і звідти з лісом для шахти.

Степ навколо, як рій гуде: гейкають і свистять панські та рогачівські погоничі, лунко дзвенять набитим шляхом нові брочки хрущиків і цілий день торохтять порожні гарби. А влітку навіть пізнього вечора риплять повними снопами навантажені. Гейкають на волів натомлені погоничі, а з гарби спускається довга, як степовий шлях, пісня. Вона без слів і снується в напівсонній степовій темряві, плутається в спицях дзвінких коліс із скрипом перевантажених драбин гарби.

Тягнеться пісня із степу до економії. А заколисаний нею шлях засинає ненадовго. Ще до зорі по ньому знову дзвін хури, торохтіння гарб» .

Метод «Незакінчене речення»: «Для мене несподіваним стало те, ...», «На уроці я дізнався нове для себе...», «Твір, на мою думку, є актуальним, тому що...» (усно знати відповіді на запитання)

Домашнє завдання: написати повідомлення про письменника української літератури рідного краю!

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.